

det ex illo, ut dicitur, hoc est, ex falso rumore, quem æmuli forte sparserunt.

Porro Radevicus lib. II. cap. 43. honorifice describit obitum ac sepulturam Adriani, quod idem faciunt Platina, Martinus Polonus, et alii, qui Pontificum vitas describunt. Joan. Nauclerus in Chronico, generatione 39. scribit, suspicari se narrationem illam Cremonensis affectu potius quam veritate scriptam. Sanctus autem Antoninus in Summa historica, par. 2. tit. 17, cap. 1. §. 9. ex Helinando refert, Adrianum virum optimum fuisse, ut nullo modo probabile sit eum talem exitum habiturum, qualem Cremonensis dicit. Denique si res esset vera, qui fieri posset, ut mors tam nova et insolens a nullo certo scriptore annotata fuisset?

At Fridericum imperatorem, qui non solum cum Adriano diu contendit, sed etiam Alexandrum, successorem Adriani, ita vexavit, ut tres antipapas adversus eum imperiali potentia foverit, non incertus rumor, sed testes certissimi, id est, omnes historici testantur, in Armenia a flumine quodam absorptum miserrime periisse. De quo sic scribit Gulielmus Neubrigensis ejus temporis auctor, in lib. IV. rerum Anglicarum cap. 13. « Fridericus imperator Teutonicus, iter Hierosolymitanum ingressus, cum in gurgitem fluvii equo stimulo prosiilisset, in momento suffocatus interiit. O abyssus multa iudiciorum Dei! Vir tantus, et qui divino quodam fervore relictis deliciis, opibusque imperii, mille se exposuerat propter Christum periculis, tam subito miseroque casu absumitur. Peccatum tamen ejus tantum et tale elucet, quod forte in imperialibus non potuerit deliciis expiari, atque ideo oportuerit, ne æternaliter plecteretur, pia divinitatis provisione in hac vita severius castigari. Siquidem nefarii schismatis sub venerabili Papa Alexandro principalis fautor exstiterat, et pacis ecclesiasticæ per imperialem potentiam multo tempore perturbator. Tandem vero perspicue dans palmam veritati, minus tamen in deliciis palatii piaculare malum desleverat ». Hæc ille. Addit autem Abbas Urspergensis in Chronico, post absorptum (ut dictum est) a flumine Fridericum, exercitum ejus, aut aeris intemperie, aut abundantia ciborum morbo contracto pene totum brevissimo tempore consumptum. Ita sententiam Adriani Pontificis, quæ exstat in epistola ad Episcopos Germaniæ apud Radevicum lib. I. cap. 16. verissimam fuisse, rei eventus compro-

bavit. Sic enim ille scripserat: « Non acquiescat idem filius noster consiliis iniquorum, consideret novissima, et antiqua, et per illam viam incedat, per quam Justinianus, et alii Catholici imperatores incessisse noscuntur. Exemplo siquidem, et imitatione illorum, et honorem in terris, et felicitatem in cælis sibi poterit cumulare. Vos etiam, si eam ad rectam semitam reduxeritis, et beato Petro Apostolorum principi gratum dependentis obsequium, et vobis, et Ecclesiis vestris conservabitis libertatem. Alioquin noverit antedictus filius noster ex admonitione vestra, noverit ex promissionis Evangelicæ veritate, quod sacrosancta Romana Ecclesia super firmissimam petram, Deo collocante, fundata, quantocumque ventorum turbine quatitur, in sua firmitate, protegente Domino, in sæculum sæculi permanebit ». Hæc ille tum cum ardore juvenili, et imperiali potentia Fridericus Ecclesiæ minaretur. Sed eum finem tragœdia illa habuit, quem Adrianus prædixerat. Siquidem post annum decimum nonum gravissimæ persecutionis, prævaluit tandem Ecclesia, et Fridericus imperator, Calisto antipapa, quem ad eam diem foverat, abdicare coacto, sese vero Pontifici Alexandro subiecit; ut scribunt probati historici, Abbas Urspergensis in Chronico, Platina in vita Alexandri, Gulielmus Neubrigensis rerum Anglicarum lib. III. cap. 2. Gulielmus Episcopus Tyri de bello sacro lib. XVIII. cap. 26. et alii. Neque tamen hac humilitate illud a Deo impetrare potuit, ut non etiam morte horribili, ac totius exercitus interitu peccatum ejus in Ecclesiam severissime puniretur. Atque hæc de prolegomenis.

CAPUT IV.

Imperium Romanum translatum a Græcis ad Francos Summi Pontificis auctoritate, historicorum testimoniis demonstratur.

Tempus jam est ut ad ipsam causam propius accedamus; atque ut ordine progrediamur, principio quid sit quæritur, sive statum causæ breviter exponemus; deinde sententiam nostram certissimis rationibus comprobabimus.

Igitur Romanum imperium tametsi ante Constantini tempora, modo ab uno, modo a pluribus Augustis pari potestate regeretur, unum tamen atque indivisum censebatur.

Deinde vero posteaquam Magnus Constantinus Constantinopolim quasi alteram Romam ædificavit, et cum ea alterum consulem, alterum senatum, et omnia Romanæ Urbis privilegia communicavit, divisum est imperium in partes duas; quarum altera imperium Orientis, altera Occidentis appellari cœpta est, et quemadmodum ante Constantinum principem, indivisum imperium aliquando plures Augusti administrabant, sæpius unus ac solus regebat, ita post Constantinum, imperium jam divisum plerumque duo Cæsares tenuerunt, raro unus ac solus princeps gubernavit. Siquidem Constantino vita functo anno Domini 341. Occidentale imperium Constantino juniore et Constanti, imperium Orientis Constantio cessit. Post Constantini autem, et Constantis excessum, anno 353. Constantius solus universo imperio præfuit. Constantio Julianus, Jovianus Juliano successit. Sed post obitum Joviani, Valentinianus, qui Joviano successerat, imperio Occidentis contentus, Orientale imperium Valenti fratri attribuit anno Domini 368, atque ex eo tempore usque ad annum Domini 476, id est, usque ad Augustulum, imperatores diversi divisum imperium tenuerunt. Augustulo vero ab Odoacre Herulo abdicare coacto, atque imperio Occidentis a Barbaris occupato, soli imperatores Orientis, et in solo Oriente regnarunt usque ad Justinianum. Sed cum is opera Belisarii et Narsetis, fortissimorum Ducum, Africam et Italiam, inde Vandalis, hinc Gothis exactis, recuperasset: tandem anno Domini 556, iterum ab uno imperatore Oriens et Occidens administrari cœptus est. Sed cum imperator Græcus esset, et Italiam per Exarchos regeret, nec eam ab infestatione Longobardorum tueri jam posset, anno 801. ineunte, ipso die Natalis Domini, creato in Urbe Roma novo imperatore Carolo Magno rege Francorum, ac per hoc translato Occidentali imperio a potestate Græcorum ad Francorum ditionem, iterum Romana Respublica rediit ad eum statum, in quo eam Constantinus Magnus instituerat, et in quo permanserat a Valentiniano seniore, usque ad Augustulum. Quamquam illud negari non potest, quin paulo major imperii divisio fuerit a tempore Caroli Magni, quam antea. Siquidem a Constantino ad Augustulum etsi divisæ erant imperii Romani provinciæ inter duos imperatores, quod attinet ad regimen et administrationem, erat tamen ita commune imperium, ut leges utriusque

imperatoris nomine toti imperio darentur; et si alter sine liberis decedebat, ad alterum totius imperii gubernatio, et providentia pertineret. Quocirca Paulus Orosius lib. VII. scribit, Arcadio Orientis, Honorio Occidentis provincias gubernantibus, commune imperium, divisum tantum sedibus fuisse. At post tempora Caroli Magni neque leges a Latino Græcoque imperatore communiter latæ sunt neque deinceps unquam aut Latinus Orientem, aut Græcus Occidentem gubernavit. Quæritur igitur, quisnam hujus translationis auctor fuerit, quisve Carolo Magno, ac successoribus ejus, nomen, dignitatem, ac potestatem imperatoris Romanorum, ac Cæsaris Augusti in Occidente tribuerit. Respondemus id quod clamat consensus omnium gentium, Leonem III, Pontificem Maximum aut solum, aut præcipuum et primum auctorem hujus translationis fuisse, eique Germanicam nationem imperium acceptum referre debere. Negat Illyricus, et odio Pontificum nescio quos alios auctores comminiscitur, atque ita se versat in omnem partem, ut historiam alioqui clarissimam, et fide orbis terrarum tot jam sæculis confirmatam, omnino obscurare nitatur. Accedant igitur historici omnes tum veteres, tum recentiores et auctoritatis suæ pondere, levitatem et impudentiam unius comprimant.

I. — Joannes Zonaras, auctor Græcus, qui Romano Pontifici adulari non noverat, tomo 3. Annalium in vita Constantini et Irenes, ubi de hac translatione loquitur, nullam senatus, nullam populi, nullam exercitus mentionem facit, sed rem totam Leoni Papæ ascribit. « Roma (inquit) prorsus Franci potiti sunt, Carolo a Leone coronato, et Romanorum imperatore appellato ». Et infra: « sub Constantino et Irene, Papa Leo Francos etiam Romam admisit, sic et Italia universa, et ipsa Roma sunt potiti. » Et infra: « At Francorum dux Carolus, imperator Romanorum a Papa Leone, ut dictum est, appellatus, missis ad Irenem legatis, nuptias illius ambiit, cum nec illa ab eo conjugio abhorreret ».

II. — Georgius Cedrenus in compendio historiarum in vita Constantini et Irenes, eadem fere quæ Zonaras refert, sed brevius: « Venerunt (inquit) etiam a Carolo, quem Leo Papa Romæ coronaverat, legati ad Irenem, eam Carolo in uxorem ambientes ».

III. — Paulus diaconus, qui tempore Caroli Magni floruit, et eidem Carolo familiaris fuit, lib. XXIII. rerum Romanorum, post-

eaquam narraverat Leonem III. Pontificem a Carolo rege Francorum in sedem suam restitutum, subjungit: Cæterum (Leo) vicem Carolo recompensans in imperatorem coronavit eum in templo S. Petri Apostoli, perungens oleo a capite usque ad pedes, et circumdans imperatoria veste, atque corona, 8. kal. Januarii, indict. 9. in quibus verbis Pauli Diaconi duo sunt annotanda. Unum est, nullam fieri mentionem in ejus verbis senatus, aut populi Romani, quam certe prætermittere non debuisset fidelis historicus, si translatio imperii a Græcis ad Francos munus senatus, populique Romani potius, quam Pontificis Leonis fuisset. Alterum est, hanc translationem, quæ facta est in ipsa Carolo Magni coronatione beneficium Leopoldi collatum in Carolum a Paulo Diacono agnoscere et appellari. Siquidem illa verba: Cæterum Leo vicem Carolo recompensans, satis aperte significant, ita fuisse beneficium Pontificis in regem coronationem imperatoris, ut antea fuerat beneficium regis in Pontificem restitutio in propriam sedem.

IV. — Eghinartus Pauli Diaconi æqualis, nec minus quam Paulus Carolo Magno notus et familiaris (quippe qui cancellarius ejus fuit, teste Trithemio) in vita ejusdem Carolo ita describit hanc translationem, ut soli Pontifici Leoni rem totam tribuat. Augusti nomen (inquit) primo in tantum aversatus est, ut affirmaret, se eo die, quamvis præcipua solemnitas esset, Ecclesiam non intraturum fuisse, si Pontificis consilium præscire potuisset. Perpende, lector, hæc verba: Si Pontificis consilium præscire potuisset. Cur enim non ait: Si consilium senatus populique Romani præscire potuisset; nisi quia rem totam a Pontificis voluntate et auctoritate pendere intelligebat?

V. — Annales Francorum incerto auctore, sed omnium consensu fidelissimo, et qui Carolo tempore vixit, ita habent in enarratione rerum gestarum anno 801. Ipse autem cum die sacratissimo Natalis Domini ad Misarum solemniam Basilicam B. Petri Apostoli fuisset ingressus, et coram altari ubi ad orationem se inclinaverat, assisteret, Leo Papa coronam capiti ejus imposuit, cuncto Romanorum populo acclamante, Carolo Augusto a Deo coronato, magno et pacifico imperatori Romanorum, vita et victoria. Hic primum mentio fit populi Romani, sed acclamantis post coronationem, non imperatorem appellantis ante coronationem.

VI. — Aimoinus, sive (ut ab aliis vocatur) Ammonius, vel Annonius, vixit tempore Ludovici Pii, ut ipse indicat lib. v. cap. 17. Is igitur in lib. iv. de rebus gestis Francorum cap. 90. describit exordium imperii Carolo Magni iisdem fere verbis, quibus Francorum Annales supra citati, nihilque tribuit populi Romano præter acclamationem Carolo jam a Pontifice coronato.

VII. — Ado episcopus Viennensis, qui temporibus nepotum Carolo Magni floruit, in Chronico suo ætate 6. sic habet: In die sancto Nativitatis Domini, ante confessionem B. Petri Apostoli, cum gloriosus rex Carolus ab oratione surrexisset, Leo Pontifex capiti ejus coronam imposuit, sicque ab universo populo acclamatum est; Carolo Augusto a Deo coronato, magno et pacifico imperatori Romanorum, vita et victoria. Hic etiam auctor nullam facit senatus, aut populi mentionem, nisi post coronationem jam peractam.

VIII. — Rhegino abbas Prumiensis, qui ante 600. annos floruit, lib. ii. Chronici, coronationem Carolo Magni iisdem verbis describit, quibus Ado Viennensis, quæ non duxi repetenda, ne fastidium gignerent. Sed ut intelligamus apud Rheginonem, non simpliciter coronari imperatorem a Summo Pontifice, sed plane creari et ordinari, referam verba ejus de Arnulphi, et Othonis I coronatione: Anno (inquit) Dominicæ Incarnationis 896, Arnulphus civitatem ingressus, a Formoso Apostolicæ sedis Præsule magno honore susceptus, ante confessionem S. Petri coronatus, imperator creatus est. Et infra, anno 962. Rex (Otho I) Romæ favorabiliter susceptus, acclamatione totius Romani populi, et Cleri, ab Apostolico Joanne imperator, et Augustus vocatur, et ordinatur. Hic plane vides, Regem festiva acclamatione a populo suscipi; non autem a populo, sed ab Apostolico Joanne imperatorem dici, et ordinari.

IX. — Vitichindus Corbeiensis monachus, Rheginonis æqualis, lib. iii. regnorum Saxonorum prope extremo, de Othone II imperatore sic loquitur: Licet (inquit) jam olim unctus esset in Regem, et a Beato Apostolico designatus in imperatorem. Ubi vides aperte distingui regnum Germaniæ ab imperio Romano; et regnum quidem illud a Germaniæ proceribus, imperium vero Romanum a Pontifice dari, ejus enim est magistratum vel principem designare, cujus est

et creare, alioqui frustra designat, qui nequit perficere.

X. — Luithprandus Diaconus Ticinensis, Othone I vivente, scripsit historiam rerum in Europa suo tempore gestarum, ut ipse significat lib. i. cap. 7. Is igitur lib. vi. historiæ cap. 6. de Othone I sic loquitur: Dehinc Romam similia facturum adiit, ubi miro ornatu, miroque apparatu susceptus, ab eodem summo Pontifice et universali Papa Joanne unctionem suscepit imperii. Porro idem auctor aperte declarat, non simplicem cæremoniam unctionis, sed nomen etiam, et dignitatem imperialem a Pontifice suscepisse Othonem, cum ita loquitur in eodem capite: Piissimo (inquit) tunc regi, nunc Augusto Cæsari Othoni. Quam phrasim tum ipse, tum alii veteres observare solent, ut ante Pontificiam coronationem, reges; post eam coronationem, imperatores et augustos appellant.

XI. — Hermannus Contractus, Comitum nobilissimi filius, et Monachus sancti Galli, qui floruit ante annos 500. tempore sancti Henrici imperatoris, in Chronico suo sic ait: Anno 801 Carolo imperiali benedictione sublimatus, Augustus et Cæsar Romano more appellatur. Et infra: Anno 816 Leo Papa obiit, et Ludovicus imperator a Stephano Papa factus est. Et infra: Anno 962 Otho rex ab Octaviano Joanne Papa imperator ordinatur. Et infra: Anno 1026 Conradus rex filium suum Henricum regem fecit, et ipse Romam pergens, imperator efficitur. Hæc ille. Non potuit certe hic auctor clarius exprimere, per ipsam Pontificis coronationem imperatorem vere fieri.

XII. — Marianus Scotus, qui natus est anno 1028. ut ipse in Chronico annotavit, et Hermannus Contracti æqualis fuit, lib. iii. Chronici Carolo Magni ad imperium promotionem brevissime his verbis attingit: Carolus hoc tempore a Romanis Augustus appellatus est. Quæ verba, ne testimoniis vetustiorum historicorum jam citatis, et sequentibus ejusdem Mariani sententiis repugnent, sic accipi debent, ut intelligamus Carolum a Romanis omnibus, id est, pontifice, clero, senatu, et populo, Augustum appellatum; sed ordine quodam, nimirum Pontifice præeunte, cæteris sequentibus. Nam ut ex historiis præcedentibus didicimus, appellavit Leo Pontifex Carolum imperatorem, et simul inunxit, et coronavit; cæteri vero acclamatione probarunt. Sed Mariani ipsius aliquot

Tom. VI.

sententias proferamus. Anno 875 Carolus Romam perveniens, datis Joanni Papæ magnis muneribus, imperator factus est. Anno 896 Arnulphus urbem ingressus cum magno honore a Formoso Papa susceptus, et ante Confessionem S. Petri imperator factus est. His igitur, aliisque similibus sententiis satis aperte Marianus testatur a Romano Pontifice imperatores Romanos fieri.

XIII. — Dodechinus Mariani continuator, cum de Lothario Henrici imperatoris successore scriberet: Legati (inquit) pro confirmando rege Romam mittuntur. Et infra: Plenitudinem (inquit) imperii in eadem Romana civitate sicut decebat offerens Dominus Papa regem Lotharium Romam invitabat. Fridericus (inquit) ab Adriano Papa imperator factus est. Vides igitur a Pontifice Romano electum regem Romanorum confirmari, ac deinde ab eodem plenitudinem imperii accipere, et sic tandem imperatorem fieri.

XIV. — Lambertus Schasnaburgens, qui circa annum 1070. floruit, in historia Germanica de Carolo Magno nihil addit ad verba Mariani Scoti; ut vel Marianus a Lamberto, vel a Mariano Lambertus accepisse videatur. Verumtamen cum de Othone I et III loquitur, clarius explicat sententiam suam. Sic enim de Othone primo scribit: Otho rex perrexit Romam eumque Joannes papa gratanter suscipiens honorifice super cathedram Augustalem posuit, et benedictione atque consecratione sua Imperatorem fecit. Et infra de Othone III: Otho rex contra Crescentium Romam venit, ubi et Brunonem in sede Apostolica constituit, a quo et ipse imperator factus est.

XV. — Otho Episcopus Frisingensis ante annos 400. floruit, genere et eruditione nobilissimus, quippe qui (teste Radevico lib. ii. de rebus gestis Friderici cap. 11.) quatuor imperatoribus ita conjunctus fuit, ut Henrici IV nepos, Henrici V sororius, Conradi regis frater uterinus, et Friderici primi patruus esset, atque historiam ab orbe condito libris octo satis feliciter comprehendit; is igitur lib. v. cap. 31. hoc modo scribit: Anno ab incarnatione Domini 801, ab urbe condita 1552, Carolus rex, regni sui anno 33, a summo Pontifice, ablato patricii nomine, coronatus, omni populo tunc acclamante, Carolo Augusto, a Deo coronato, magno et pacifico imperatori vita et victoria, anno 69. ab Augusto imperator, et Augustus vocatur. Ex hinc regnum Romanorum, quod a Constan-

38